

חינוך לחיים

פרשת כי תצא

"וכל ישראל ישמעו ויראו" – מדוע צריכים כל ישראל לראות את העונש של בן סורר ומורה? אלא שצריכים לדעת שתופעה זו של בן סורר ומורה לא התחילה ברגע אחד, ומסתמא בתחילת דרכו לא הקפידו הוריו לחנכו להמנע מאכילה מופרזת ומרוב שהיה שקוע באכילה ותאוה הגיעו הדברים לידי כך. ולכן יש חובה על כל ישראל לראות, שאם לא יקפידו על זה בזמן, חלילה לא יוכלו לעוצרו וכבר יהא מאוחר.

ואמרו במדרש על הפס' "חושך שבטו שונא בנו" ללמדך שכל המונע בנו מן המרדות סוף בא לתרבות רעה ושונאהו, שכן מצינו בישמעאל שהיו לו געגועים על אברהם אבינו ולא רידהו, ויצא לתרבות רעה ושנאהו וגרשו והיה מלסטם את הבריות. אותו דבר ביצחק "ויאהב יצחק את עשיו" ולא רידהו לפיכך יצא לתרבות רעה. ואותו דבר דוד שלא ייסר לאבשלום בנו, יצא לתרבות רעה וביקש להורג את אביו... וכן דוד עם אדוניהו – וכל המייסר את בנו, מוסיף הבן אהבה על אביו והוא מכבדו שנא' "יסר בןך ויניחך" וכן "ואוהבו שחרו מוסר" לפי ששחרו מוסר לכך אוהבו.

ישנם המפנקים את בינהם ונותנים להם כל אשר עולה על רוחם, באותו הרגע נראה כאילו הוא אוהבו ומחנכו כראוי, שכן הילד רגוע ושקט, מסובב ומשוקע בכל במשחקים והפינוקים, אך בהסתכלות מעמיקה לעתיד, ידע שבכך הוא הורס את בנו, לילד אין שום כוחות התמודדות, הוא מתרגל שכל מה שהוא מבקש הוא מקבל מיד, אבל ברגע שיצא לעולם, ויתחיל עם נסיונות החיים – אחריתו מי יסורנו. (כמובן שיש לתת פרסים וממתקים וכוונתו שהכל במידה) (מובא בשם הגר"פ שיינברג שתמיד עדיף משחקים מאשר ממתקים)

וכך אומר רש"י על הפס' "וכי יהיה באיש משפט מוות" ללמדנו שאם חסים עליו אביו או אמו סוף שיצא לתרבות רעה ויעבור עבירות ויתחייב מיתה. למדנו מזה כי אף שקשה להורים למוסרו למיתה בעבור חטאיו, מכל מקום אין זה "חכמה" לרחם עליו כי לפעמים שהרחמים האמיתיים הוא להעניש כעת יותר ממה שימשיך לתרבות רעה ויתחייב מיתה...

שהמשנה בסנהדרין אומרת, בן סורר ומורה נידון על שם סופו ימות זכאי ואל ימות חייב, והברייתא מוסיפה שם הגיע תורה לסוף דעתו של בן סורר ומורה. משמעות הביטוי "הגיע תורה לסוף דעתו" פירושו, שהדברים עומדים להגיע לכך, ולכן נתחייב כבר עכשיו.

ובזה לימדנו התורה יסוד גדול בענייני חינוך, הרגלים רעים בגיל הנערו גוררים אחריהם תוצאות חמורות ביותר לאורך השנים, כי הם מולידים שחיתות גדולה, וזהו עבירה גדולה מאוד עד שהוא מתחייב במיתה בית דין החמורה ביותר, סקילה. עונשו החמור של בן סורר ומורה, הוא לא על חשבון העתיד, אלא על מה שהכניס את עצמו עכשיו למצב זה. ואפילו שהמשנה מתבטאת "ימות זכאי", אין הפירוש שעכשיו הוא נקרא צדיק, אלא הכוונה היא שלגבי המעשים שבגללם הוא נהרג, הוא נקרא "זכאי" לפי שעה, אך עם זאת הוא חייב בגלל שהכניס עצמו למצב שהתפתחותו הינה כמעט הכרחית.

בזה מפרשים הפס' "כרחם אב על בנים – רחם ה' על יראיו" ולכא' לפי ראות עינינו האמא היא זאת שיותר מרחמת ולמה המשיל לרחמי האב? אך בזה גילו לנו חז"ל כי פעמים רחמי האם אינם רחמים אמיתיים, ואין זה רחמים על הבן רק מצד הרגש וזה באמת "רחמים על עצמה" שאין יכולה לסבול עוד לראות את בנה מצטער, ובאמת זו לא טובתו האמיתית לאורך זמן.

אך גם שמענישים צריכים לזכור את תחי' הפס' בבן סורר - "כי יהיה לאיש" שגם בשעות הקשות אלו, כאשר הילד אינו הולך בתלם, בל נאבד את ה"איש" שבנו, את האישיות שלנו. יש לזכור כי רוח האיתנות הנדרשת תמיד בבית. צריכה לבוא לידי ביטוי דווקא בתקופה זו ואף יותר מבשאר הזמנים. צריך להיות "איש" למרות הקושי והניסיון. אל ניתן למקרים הרעים הללו להוציא אותנו מאישיותנו. וכן נזכור שהתורה קוראת לאבא "איש", לשון חשיבות, וכמו שרש"י כותב במדבר י"ג "כל אנשים שבמקרא לשון חשיבות", מדוע? כי טבע האדם לחפות על מעשה בנו, וגם כאשר בנו עושה מעשים רעים, הוא תמיד יראה בזה "קץ אור", וכאן, אב שלא נוטה מדרך האמת, ורואה היכן עלולה להגיע ולהוביל התנהגותו הקלוקלת של בנו, ולא עוד, אלא עומד בניסיון הגדול למסור את בנו לבית דין כדי שידונוהו בדין סורר ומורה. אדם כזה ראו לתואר "איש".

לע"נ אבי מורי ר' חיים ב"ר ישעיהו ז"ל

משה בירנבוים - birmoshe@gmail.com